

FƏRZAD QASIMZADƏ

AMEA Şərqşünaslıq İnstitutunun doktorantu

E-mail: azerbaijanacademy@yahoo.com

İƏT-IN REGIONAL ƏLAQƏLƏRİN İNKİŞAFINDA YERİ VƏ ROLU

Açar sözlər: İKT, iqtisadi əməkdaşlıq təşkilatı, regional integrasiya, xarici siyasət, İran, Türkiyə, Qafqaz və Mərkəzi Asiya

Ключевые слова: ОЭС, Организация по экономическому сотрудничеству, региональная интеграция, иностранная политика, Иран, Турция, Кавказ и Центральная Азия

Key words: ECO, organization of economic cooperation, regional integration, foreign policy, Iran, Turkey, the Caucasus and Central Asia

Xülasə: Müasir dünyada millətlər öz bölgələrində yerləşən ölkələrlə əməkdaşlığı inkişaf etdirmək və regional təşkilatlara qoşulmaq üçün çalışırlar. Əlbəttə ki, onlar daha yaxşı regional əməkdaşlıq çərçivəsində müxtəlif mövzularda yekdil qərara gələ və öz milli maraqlarına, siyasi məqsədlərinə nail ola bilirlər. İƏT iqtisadi əməkdaşlıq təşkilatı belə tendensiyaların və arzuların simvoludur.

Bu məqalədə üzv ölkələr arasında regional əlaqələrin inkişafında İƏT-in potensial iqtisadi, coğrafi və siyasi perspektivləri təhlil edilir. Sonda isə İƏT-in regional integrasiyada uğurları barədə əsaslı şübhələr ortaya qoyulur.

Giriş

Müştərək hədəflərə nail olmaq və regional siyasətlərdə uyğunluq yaratmaq məqsədi ilə fəaliyyət göstərmək zərurəti İran, Türkiyə və Pakistanı tamamilə regiondaxili fəaliyyət göstərəcək "regional inkişafın əməkdaşlığı təşkilatını" dirçəltmələri ilə yekunlaşdı. Beləliklə, 1985-ci ildə hər üç ölkənin razılığı ilə müəyyən çərçivədə iqtisadi əməkdaşlığı davam etdirmək qərarı qəbul edildi. Bu dəfə isə iqtisadi əməkdaşlıq təşkilatı ECO adlandırıldı. Bir müddət sonra Sovet İttifaqının dağılması və 1991-ci ildə Mərkəzi Asiya və Qafqazda müstəqil respublikaların meydana çıxması ECO üçün əlavə imkanlar yaratdı. Azərbaycan, Tacikistan, Qazaxıstan və Qırğızıstan qısa fasilələrlə ECO-ya qoşuldular. Əfqanıstanın da bu təşkilata qatılması ilə üzv ölkələrin sayı 10-a çatdı. Beləliklə də, onun regional əhəmiyyəti artmağa başladı [3].

Hal-hazırda ECO 10 ölkəni və 350 milyon insanı özündə birləşdirən bir təşkilatdır. Yəni dünya müsəlmanlarının dördü bir hissəsi bu təşkilata üzv olan ölkələrin vətəndaşlarıdır. Bu təşkilat üzvləri İslam dünyasının ən böyük təşkilatlarından biri kimi ticarət, sənaye, neft və qaz resurslarına malikdir. ECO-ya üzv olan ölkələr geostrateji və strateji məkanda yerləşməklə dünyanın 8620697 km² ərazisini tutan Asiya, Avropa və Afrika qitəsini bir-birinə birləşdirməklə üzvlər üçün önəmli fürsət yaratmış olur. BMT-nin 48-ci ümumi sammitində iki təşkilat arasında əməkdaşlıq mövzusunda qətnamənin qəbul edilməsi ECO-nun xarici əlaqələr tarixində dönüş nöqtəsi oldu. Bu qətnaməyə görə ECO ümumi assambleyada nəzarətçi rolunu oynamağa başladı. Ondan sonra isə hər iki ildən bir ümumi assambleyanın illik iclasında iki təşkilatın əlaqəsi barəsində qətnamə qəbul edildi. ECO ilə beynəlxalq təşkilatlar arasında əməkdaşlıq razılaşması və anlaşma memorandumlarının imzalanması ilə təşkilat yeni bir mərhələyə qədəm qoydu. Beləliklə də, bir çox təşkilatlar da müşahidəçi statusu qazanmağa müvəffəq oldu [8].

Şübhəsiz ki, ECO təşkilatının təsiredici peşəkar və mütəxəssis işçi qüvvəsi, təbii resursları və habelə coğrafi mövqe kimi böyük iqtisadi potensialları vardır. Təqdim edilən məqalədə bu mühüm məsələ araşdırılacaq.

1. ECO-nun siyasi və iqtisadi potensialı

ECO təşkilatına üzv ölkələr az-çox müştərək mədəni və tarixi irsə malik olmaqla dünyanın həssas nöqtələrindən birində yerləşir. Bu təşkilat regional əməkdaşlıqların inkişafı istiqamətində böyük potensiala malikdir. Cənubi Asiya və Avropa təşkilatları arasında körpü rolunu oynamaqla dünya iqtisadiyyatının taleyində təyinedici rola malik ola bilərlər.

ECO-nun böyük potensialı və bu potensialdan səmərəli faydalanmaq ön şərt kimi əməkdaşlıqlar, təhlükəsizlik və sülhün qorunması zərurətinin göstəricisidir[1]. Məsələn, qeyd edək ki, ECO regionunun işlənməmiş böyük həcmdə neft və qaz yataqları mövcuddur. Azərbaycan, Özbəkistan, Türkmənistan və Qırğızıstanda olan təbii qaz yataqlarının ehtiyatı 236 trilyon m³ – dan artıqdır.

Bu regionun neft ehtiyatları İranın neft ehtiyatları nəzərə alınmadan təxminən 200 milyard bareldir. Bu isə 20 il müddətində Avropanın yanacaq təminatını ödəmək qabiliyyəti təşkil edir [7].

Həqiqətən də, həm istehsalçı, həm də tranzit ölkələr istehsal və təqdimat prosesində mühüm rola malikdir [16]. Şübhəsiz ki, boru kəmərlərindən hər biri regional və global güclərin fərqli meyl və mənafeələrinin meydana gələn ərazilərdən keçir.

Regionalizm baxımından ECO

Regionalizm termini coğrafi ərazidən qaynaqlanan kollektiv siyasi identikliyə deyilir. Regionalizm bir beynəlxalq təşkilat, müəssisə və qurumun fəaliyyətinə bənzəyir. Dövlətlər arasında əldə edilən və sonradan parlamentlərdə ratifikasiya edilən razılaşmalar beynəlxalq əməkdaşlığın formalaşması üçün iş qanununun əsası sayılır [10].

Regionalizm termini milli və daxili anlayışda da istifadə edilir. Bu halda regionlaşma coğrafiyada tərif verilən sərhədlər daxilində kollektiv identikliyin yaranmasında milli dövlətlərin meyl və istəyi kimi tərif edilir. Milli və daxili regionallaşmanın əsas stimulu milli dövlətin ona ehtiyac duyduğu ölkənin bir hissəsi üçün identiklik yaratmasıdır.

Əlbəttə, ola bilsin, ölkənin həmin regionunun müştərək dil, milliyət, tayfa, mədəniyyət və siyasi meylləri olmasın. Ona görə də belə bir dövlət bir milli identikliyin inkişafında milli və daxili regionalizm yolu ilə müdaxilə etməyə meylli olacaqdır [11].

Fransada milli və daxili regionalizm bölgənin təsnifatı formasında baş verir. Bölgələrdən hər biri isə hissə və ya departament adlanır. Şimali Avropa və Skandinaviya ölkələrində regionalizm bölgə və region (əyalət) formasında olur. Ondan isə siyasi hədəfə çatmaq, ölkənin müxtəlif bölgələri arasında birlik və inkişaf yaratmaq, milli və ya kollektiv identikliyə nail olunması yolunda vasitə kimi istifadə edilir [12].

Müttəfiqlik, yaxud əyalət və vilayət formasında idarə edilən ölkələrdə regionalizmin kəmiyyət və keyfiyyət miqdarının struktur və üslubu hökumətlərin konstitusiyasında öz əksini tapmışdır. Əlbəttə, ölkənin müxtəlif rayonları arasında siyasi anlaşma nəticəsində tərtib edilən müttəfiq hökumətlərin konstitusiyası rayonlararası ixtilafların müqabilində ziyanverici ola və bir hökumətin ərazi bütövlüyünü təhlükə altına ala bilər. Bu ölkələrdə regionalizmin qanuniliyi özünü ölkənin konstitusiyasından almışdır. İtaliya və İspaniyada regionalizmdən bu ölkələrin monarxlarına qarşı mübarizə üçün vasitə kimi istifadə edilmişdi. Belçikada

Tarix və onun problemləri, № 1 2014

regionalizmdən milli birlik və ərazi bütövlüyünü qorumaq üçün milli zərurət və reallıq kimi istifadə edilir [11].

Başqa sözlə, “regionalizm” müəyyən bir məntəqədə dəyişiklik yaratmaq, pərakəndəlikdən integrasiya və birliyə doğru istiqamət götürməkdən ibarətdir. Xüsusilə də mədəniyyət, iqtisadi siyasətlər və siyasi rejimlər olan sahələrdə [13].

ECO iqtisadi əməkdaşlıq təşkilatı global iqtisadiyyatda səmərəli rol ifa etmək və regional əməkdaşlıqlar çərçivəsində ticarəti inkişaf etdirmək üçün üzv ölkələri global ticarət təşkilatı kimi təşkilatlara qoşmaq istiqamətində zəruri hazırlıqları həyata keçirir.

Regional əlaqənin formalaşmasına təsir göstərən dəyişənləri tanımaq, xarici siyasət sahəsində söz sahibləri üçün kiçik, orta və uzunmüddətli strategiyalar tərtib etmək imkanı yaradır. Bu ölkələr bir sıra taktiki gedişlər etmək və regional problemlərə kompleks yanaşmaqla özlərinin regionda mövcudluğunu qorumağı planlaşdırır [2].

ECO təşkilatının bir neçə istiqamətdə təhlili**1. Coğrafi dəyərləndirmə**

Fars Körfəzi Əməkdaşlıq Şurası Avropa Birliyi, Cənub Şərqi Asiya Ölkələrinin Ittifaqı və ya NAFTA (Şimali Amerika Ölkələri Sərbəst Ticarət Anlaşması) kimi təşkilatlarla müqayisədə ECO-nu bir coğrafi ərazi ilə məhdudlaşdırmaq olmaz. Lakin buna baxmayaraq ECO təşkilatını təbii regional bir təşkilat adlandırmaq olar. Buna görə də Rumıniyanın bu təşkilata üzv olmaq xahişi qəbul edilmədi [9]. Çünki həmin dövlətin ECO-ya üzv dövlətlərlə hər hansı tarixi və təbii coğrafi bağlılığı yox idi.

2. İqtisadi dəyərləndirmə

ECO regionunun yüksək iqtisadi artım, geniş bazarlar və inkişaf edən bir iqtisadi qütbə çevrilməsi üçün zəngin təbii resurslara malik olan yüksək potensiala malikdir. Amma bu istiqamətdə müvəffəqiyyət əldə etmək region ölkələri arasında əməkdaşlıq və integrasiyanın genişlənməsindən tam asılıdır. Yəni regiondaxili iqtisadi tarazlığı yaratmaq istiqamətində hərəkət etmək lazımdır.

Daşıma və kommunikasiya, əməkdaşlıq və integrasiya üçün iki mühüm sahədir. İranın şimal-cənub dalanında (Xəzər dənizi və Fars körfəzi) yerləşən mövqeyini nəzərə alıqda bu ölkənin bu iki sahədə enerji və iqtisadi əlaqələri yaratmaq potensialı vardır. Xüsusilə də Mərkəzi Asiya və Qafqaz respublikaları İranın spesifik coğrafi mövqeyindən istifadə edərək özlərinin geopolitik məhdudiyyətlərini həll edib azad sulara çıxıb bilər. Bu məsələ İranın siyasi coğrafi mövqeyi və ondan qaynaqlanan qüdrətini də artırmış olur. Bu istiqamətdə çoxlu layihələr də təqdim edilmişdir. Amma Rusiyanın rəqabət aparması və Amerikanın İran qarşısında nüfuz səddi bu ölkələrin coğrafi integrasiyanı ciddi məhdudiyyətlər qarşısında qoymuşdur. Bunun bariz nümunəsi Bakıdan Ceyhan limanına çəkilən neft-qaz boru xəttidir. Amerikanın təzyiqi və Rusiyanın kəmfürsət mövqeyi ilə İrandan Fars körfəzinin sonlarına qədər çəkiləcək boru xətti başqa istiqamətə yönəldi.

Habelə Türkiyə ECO təşkilatına üzv ölkələrin Avropaya qapısı hesab edilir. Əlbəttə İran Xəzər dənizinin şərq sahilində yerləşən ölkələr üçün, habelə Əfqanıstan və Pakistan üçün daha önəmlidir. Türkiyə isə ECO-ya üzv ölkələrə Avropa Birliyi ilə idxal və ixracı üçün önəmlidir və xüsusilə də İranın zəngin neft qaz ehtiyatlarını öz ərazisindən tranzit etməkdə böyük əhəmiyyətə malik ola bilər. Hal-hazırda İranın qaz boru kəməri Türkiyə vasitəsilə Şərqi Avropaya uzansa da, siyasi səbəblərə görə bu boru xəttinin potensialından istifadə edilmir. Pakistan da öz növbəsində gələcəkdə İran və Əfqanıstanı, habelə Xəzər hövzəsində olan

ölkələri Hind yarımadasına və onun bazarlarına çıxarmaq potensialına malikdir. Bu bazarların, xüsusilə də enerji baxımından çox böyük əhəmiyyəti vardır. Sülh boru xətti reallaşacağı təqdirdə İran qazının Pakistana və Pakistan vasitəsilə Hindistana çatdırılması ECO-ya üzv ölkələrin enerji ehtiyatlarını Hind yarımadasına çatdırmaq istiqamətində mühüm addım hesab edilə bilər.

ECO-nun iqtisadi sahədə atdığı addımlara baxsaq, 2000-ci ilin 8 noyabr tarixində İslamabadda EKO-nun neft-enerji nazirlərinin keçirdiyi ilk iclas diqqəti cəlb edir. Burada enerji sahəsində (2001-2005) əməkdaşlıq üçün ECO-nun fəaliyyət planı təsdiq edildi.

Həmin istiqamətdə 2002-ci ilin aprel ayında elektrik ticarəti sahəsində ECO məntəqələrinin strateji emalatxanası bu emalatxananın tövsiyəsi əsasında Tehrandə “ECO-nun regional proqramlaşdırılması şurası”-nın iclası keçirildi. On üçüncü islahat regionunda ticarət əlaqələrinin genişləndirilməsinə üzv ölkələrin bir-birinə elektrik şəbəkəsinin birləşdirilməsi planının bir hissəsi kimi yanaşdı. Bu plan çərçivəsində əldə edilən razılaşmaya görə elektrik ticarəti sahəsində ECO-nun strategiyası və ECO regionunda elektrik ticarətinin asanlaşdırılması razılaşması tərtib edildi [6].

2001-ci ildə enerji resurslarının inkişafı və onun ətraf mühitə təsirini qiymətləndirmək sahəsində təlim emalatxanalarının təşkil edilməsi və habelə 2004-cü ildə Ankarada enerjinin yenidən qəbul edilməsi və yeni resurslar emalatxanasının təşkili enerji sahəsində ECO təşkilatının digər fəaliyyətləri sırasındadır.

ECO-nun enerji və neft nazirlərinin ikinci iclası ECO-nun enerji sahəsində baş verən son dəyişikliklərinin qarşısını almaq üçün 2006-cı ildə təşkil edildi. ECO-ya üzv ölkələrin elektrik üzrə mütəxəssislərinin ikinci iclasında hələ 1998-ci ilin dekabrında Ankarada ECO-ya üzv ölkələrin elektrik şəbəkəsinin fəaliyyəti və birləşməsi haqqında qəbul edilən qərarlar yenidən müzakirəyə çıxarıldı. ECO regionunun neft-qaz boru xətti haqqında işçi qrupunun ikinci iclası 1999-cu ilin 5-6 fevral tarixində keçirildi.

Enerji sahəsində həyata keçirilməli olan addımlar aşağıdakılardan ibarət idi:

- Region üçün prinsipial hədəfləri müəyyən etməklə kompleks enerji layihəsi hazırlamaq;

- Regional baxışlara uyğun mövcud ikitərəfli layihələrin qiymətləndirilməsi;

- Qlobal bazarlara çıxmaq üçün neft-qaz borularının yaxşılaşdırılması asanlaşdırıcı addımlar;

- Üzv dövlətlərin elektrik şəbəkələrini bir-birinə bağlamaq;

- Ətraf mühit narahatlıqları nəzərə alınmaqla enerji resurslarından istifadə və milli inkişafı təmin etmək üçün regional əməkdaşlıq [6].

3. Siyasi dəyərləndirmə

Bir tərəfdən siyasi sistemlərin möhkəmlənməsi və digər tərəfdən onların bir məntəqədə adaptasiya və bənzərliyi daha çox olarsa, onların arasındakı birlik və inteqrasiya bir o qədər artmış olar. Siyasi baxımdan ECO təşkilatına üzv ölkələr arasında nəzərə çarpacaq fərqlər müşahidə edilir. Siyasi sistemlərin möhkəmlənməsi sahəsində Mərkəzi Asiya və Qafqazın yenidən müstəqillik əldə edən ölkələrində hələ də müstəqillik və siyasi sabitliyə təhdidlər mövcuddur. ECO-ya üzv olan yeni 6 ölkənin müstəqil həyat təcrübələri yetərli deyil. Milli identikliyin bərpası, bürokratik əngəllər, ordu ilə münasibətlərin tənzimlənməsi və digər məsələlər bu dövlətlərin qarşısında duran çətinliklər sırasındadır. Digər tərəfdən, bu ölkələrin bəzilərində siyasi sabitlik də zəifdir. Məsələn, Qırğızıstanda biz inqilab yolu ilə hakimiyyət dəyişikliyi

Tarix və onun problemləri, № 1 2014

müşahidə etdik. Ona görə də bölgədə mərkəzi hakimiyyətin tam legitimliyindən söhbət açmaq çətinidir [3].

Pakistanda İslam respublikası quruluşu mövcuddur. Təsis edildiyindən 10 illər ərzində hərbiçilər burada hakimiyyətdə olmuşlar. 1990-cı illərdə burada titrək demokratiya mövcud oldu. Bu zaman hakimiyyət BənəzirBhutto və Nəvaz Şərif arasında əldən ələ keçdi. Amma yenə də 1999-cu ildə general Pərviz Müşərrəfin rəhbərliyi altında ordu hakimiyyəti ələ keçirdi. Lakin 2007-cı ildən etibarən tədricən siyasi cinahlar ilə hərbiçilər arasında sülh əldə edilməsi, BənəzirBhutto və Nəvaz Şərif kimi rəhbərlərin geri dönməsi (2008-ci ilin əvvəlində) və seçkilərin keçirilməsi ilə bu ölkədə yenidən demokratik atmosfer bərqərar oldu. Lakin Pərviz Müşərrəfin prezident seçilməsi ilə baş verən terror aktları, tayfa və məzhəblər arasında münaqişələr nəzarətdən çıxdı.

İranda isə şahlıq rejimi süquta uğrayandan sonra yaranan yeni dövlət İslam Respublikası adlanmağa başladı. Burada mövcud olan “vilayətfəqih” idarə üsulu ECO-ya üzv olan ölkələrin heç birində yoxdur. Tədricən hökumət sistemi möhkəmlənməyə başlamışdı. Son otuz ildə İranın xarici siyasəti Qərb dünyası və xüsusilə də Amerikaya qarşı mübarizənin eniş və yoxuşlu olması ilə yadda qalmışdır. Həmin məsələ indiyə qədər İran İslam Respublikası üçün həm regional və həm də dünya arenasında elan edilməmiş müharibə, ərəb və Qərb dövlətlərinin bu müharibədə mövqeyi, müharibə və ondan sonra müxtəlif cür sanksiyaların tətbiqi kimi çətin və mürəkkəb situasiyanın yaranmasına səbəb olmuşdur. Elan edilməmiş müharibə ərəb və Qərb dövlətlərinin İraqı gizlin və aşkar şəkildə dəstkləməsi, müharibə dövründə müxtəlif iqtisadi sanksiyaların vəziyyəti, İranın qaz və neft sənayesinə investisiya yatırımı qadağan edən qanun, B. Klintonun prezidentliyi dövründə “dualcontainment” siyasəti, İranın nüvə çalışmalarından sonra tətbiq edilən siyasi və iqtisadi təzyiqlərin artması, İran əleyhinə beynəlxalq sanksiyaların tətbiqi və s. bir sıra məsələlər bu mürəkkəb və çətin situasiyanın göstəriciləridir.

Türkiyə 1980-ci ilin hərbi çevrilişindən sonra titrək demokratiyanı təcrübədən keçirdikdən sonra getdikcə möhkəmlənməyə başlamışdı. 1990-cı illər bu ölkədə demokratik qurumların möhkəmlənməsi dövrü idi. Bu ölkə ECO-ya üzv ölkələr arasında ən şəffaf hakimiyyət sisteminə malikdir.

Əfqanıstandan rus qoşunları çıxdıqdan sonra bu ölkədə güclü vətəndaş müharibələri getməkdədi. İslam fundamentalizminə söykənməsi, Puştu qəbilələrinin birləşməsi və bir sıra xarici güclərin açıq-aşkar dəstəyi nəticəsində 1990-cı illərin sonunda hakimiyyət Talibanqrupunun əlinə keçdi. Amma 11 sentyabr hadisələrindən sonra Amerikanın rəhbərliyi ilə 2001-ci ildə bu ölkəyə hücum edilməsi nəticəsində Taliban devrildi və Amerikanın dəstəklədiyi hökumət iş başına keçdi. Bundan sonra isə ölkənin siyasi, təhlükəsizlik və iqtisadi sahədə qəbul etdikləri qərarlarda Amerika və müttəfiqlərinin təsiri görünməyə başladı.

Beləliklə də, bəzən ECO daxilində fərqli siyasi ziddiyyətlər də müşahidə edilir. Bu isə ECO daxilində regional əməkdaşlıq üçün heç də ürəkaçan mənzərə deyildir.

Nəticə

Deyilənlərdən belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, geopolitik zərurətlər, üzv ölkələrin coğrafi cəhətdən tamamlayıcı rolu, sosial və mədəni müştərək komponentlər, ECO-nun potensial qüvvəsini artırmışdır. Amma bu təşkilata üzv ölkələrin iqtisadi strukturunun zəif olması, siyasi sistemlərdə ziddiyyətin olması və s. səbəblərə görə təşkilat güclü bir təşkilat kimi uğurlar qazana bilmədi. Buna görə də belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, ECO təşkilatı çərçivəsində regional balansın formalaşması siyasi, mədəni, iqtisadi, təhlükəsizlik və s. cəhətdən bir sıra məhdudiyyətlər və çatışmazlıqlarla qarşı-qarşıyadır.

ƏDƏBİYYAT

1. İxvanKazemi, Bəhram (2004). "ECO əməkdaşlıq təşkilatına üzv ölkələrin təhlükəsizliyinin davam etməsində regional təşkilatların rolu". İqtisadi- siyasi informasiyalar üzrə aylıq dərgi.
1. Bozorgmehri, Məcid (2004). "Regional sistem, onun digər səviyyələrlə icbari və ixtiyari mübarizəsi". Beynəlxalq münasibətlər üzrə araşdırmalar (ölkələrin xarici siyasəti və global sistem). № 207-208
2. Pişdad, Səid (2004). "ECO təşkilatına integrasiya". Tehran, İslam və İranın yenidən tanınılması mərkəzi.
3. Simber, Rza (2004). "Dünyanın siyasi coğrafiyasında regional qütbləşmə, çıxış yolları və variantların dəyişilməsi, iqtisadi- siyasi informasiyalar". № 207-208
4. Kolayi, İlahə (2000). "ECO və regional integrasiya". Orta şərq üzrə strateji araşdırmalar və elmi tədqiqatlar. Tehran.
5. Kolayi, İlahə və MuəddəbMühəmməd (1999). "ECO regionunda enerji bazarında İranın rolu və əhəmiyyəti". Xarici əlaqələr mövsümi dərslik. Birinci il. № 3
6. Muctəhidzadə, Piruz (2000), Xəzər və mərkəzi Asiya regionun geopolitik mənzərəsi". Siyasi və iqtisadi informasiyalar üzrə aylıq dərgilər. № 155-156
7. Muhəmmədi, Səid (2007). "İranın ticarət artımından ECO -ya üzv ölkələr arasında üstünlük verməsinin nəticələri". Tehran, ticarət araşdırmaları müəssisəsi. Müstəqimi, Bəhram və Qivam Mulki, Həmidrza (1998 yay və payız). "ECO -da regional tənzimlənməsinin formalaşmasının ölçülmə imkanı". Mərkəzi Avrasiya araşdırmaları, beynəlxalq ali araşdırmalar mərkəzi, hüquq və siyasi elmlər fakültəsi, birinci il № 2.
8. BarryBuzan (1991). People, States&Fear-An AgendaforInternationalStudiesinthe Post-ColdWar Era, HarvesterWheatsheaf. Herfordshire.
10. LouiseFawcett and AndrewHurrell (1995). RegionalisminWorld Politics, Oxford University Press.
11. Peter J. Katzenstein (1996). RegionalisminCoperativePerspective, SAGE Publication, London, Vol. 3
12. Yalem, Ronald J. (1962). Regionalism and World Order , Washington DC: Public Affairs Press, Washington.
13. Vaezi, Məhmud (2006). Şanxay əməkdaşlıq təşkilatında baş verən dəyişikliklər və İranın üzvlüyü.
14. <http://www.csr.ir/departments.aspx?lng=fa&abtid=07&depid=44&semid=870>
15. ECO Vision 2015. http://ecosecretariat.org/Detail_info

ФАРХАД ГАСЫМЗАДЕ

Докторант Института Востоковедения НАНА

МЕСТО И РОЛЬ ОЭС В РЕГИОНАЛЬНОМ СОТРУДНИЧЕСТВЕ

В современном мире народы присоединяются к региональным организациям с целью развития сотрудничества со странами, расположенными в том же регионе. Конечно, для достижения своих национальных интересов и политических целей они должны прийти к единогласному решению в различных вопросах. Организация по экономическому сотрудничеству ОЭС является символом подобных тенденций и желаний.

Tarix və onun problemləri, № 1 2014

В этой статье анализируются экономические, географические и политические перспективы ОЭС в развитии региональных связей между странами-членами организации. В заключении выявляются серьезные сомнения по поводу успехов региональной интеграции ОЭС.

FARZAD QASIMZADE

PLACE AND ROLE ECO IN REGIONAL COOPERATION

In the modern world, the nations join the regional organizations in order to try to develop cooperation with the countries located in the same regions. Herewith, they can better achieve their national interests and political objectives by coming to unanimous decision on the various issues in the regional cooperation framework. ECO, being an economic cooperation organization, is a symbol of such tendency and wish.

In this article, the ECO potential in the development of regional relations between the member countries is analyzed from the economic, geographic and political perspectives. In the conclusion, serious doubts about the success of the regional integration in ECO are put out.

Rəyçilər: t.e.d. X.İbrahimli, t.e.d.M.B.Fətəliyev

Azərbaycan Turizm İnstitutunun Beynəlxalq münasibətlər kafedrasının 14 fevral 2014-cü il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür (pr.№5).